

Радован Т. ФЕМИЋ*
Историјски институт
Београд

ПРЕНОС МОШТИЈУ СВЕТОГ АРСЕНИЈА СРЕМЦА ИЗ МАНАСТИРА ОСТРОГ У МАНАСТИР ЖДРЕБАОНИК 1919. ГОДИНЕ

Анстракт: Пут моштију Светог Арсенија Сремца, другог архиепископа српског, значајно је питање у историографији. Мошти су преносене услед опасности од освајача или ратног вихора. Почев од Велике сеобе Срба 1690. године, чуване су у манастирима и скровитим пећинама. Коначно одредиште светитеља 1919. године постаје манастир Ждребаоник. У раду је анализиран пренос моштију из манастира Острог у манастир Ждребаоник, који су Бјелопавлићи извршили самоиницијативно. Без дозволе државних и духовних власти, вратили су мошти свом племену будући да их је државна власт одузела 1885. године. Овај акт свршеног чина, иако невољно, признат је, како од свјетовних, тако и од црквених власти.

Кључне ријечи: Свети Арсеније Сремац, манастир Острог, манастир Ждребаоник, манастир Косијерево, Бјелопавлићи, Марко Савићевић, Књаз Никола I Петровић, Привремено повјереништво, Средишњи архијерејски сабор.

Abstract: The path of the relics of St. Arsenije Sremac, the second Serbian archbishop, is a significant question in historiography. The relics were translated due to the danger of invaders or the whirlwind of war. Beginning with the Great Migration of Serbs in 1690, they were kept in monasteries and hidden caves. Finally, the Saint's destination in 1919 became the Ždrebaonik monastery. The paper analyses the translation of St. Arsenije Sremac's relics from the Ostrog monastery to the Ždrebaonik monastery, which the Bjelopavlići organised on their own initiative. Without the permission of the state and spiritual authorities, they returned the relics to their tribe, since the state authorities confiscated them in 1885. This *fait accompli* was recognised, although reluctantly, by both secular and ecclesiastical authorities.

Keywords: St. Arsenije Sremac, Ostrog monastery, Ždrebaonik monastery, Kosijerevo monastery, Bjelopavlići, Marko Savićević, Prince Nikola I Petrović, Provisional Commission, Central Council of Bishops.

* radovanfemic99@gmail.com

Манастир Ждребаоник налази се у средишњем дијелу Бјелопавлића. Грађен је у доба владавине Немањића Зетом, као метох манастира Морача. Иако нема експлицитне потврде у историјским изворима, основана је претпоставка да је ктитор овог храма, посвећеног Светом архангелу Михаилу, Стефан Вуканов Немањић, оснивач манастира Морача¹. Дијелећи судбину српског народа, манастир је више пута био до темеља уништен од османског освајача. Обнављан је више пута, а облик у ком данас постоји добио је током прве половине 19. вијека. Овај храм је током вијекова окупљао око себе племе Бјелопавлића и у њему су доношене све важније одлуке кроз историју. Данас се у параклису овог храма чувају дјелови моштију Светог Арсенија Сремца, другог српског архиепископа², иначе, најпоузданијег ученика и наследника Светог Саве, који је у доба свог столовања (1233–1266)³ пренио сједиште Српске православне цркве из Жиче у Пећ, гдје је подигао Цркву светих апостола. Принуђен да се због болести повуче са епископског трона 1263. године, свој овоземаљски живот окончао је три године касније, 1266. године, у Црнци, код Бијелог Поља. Сахрањен је у Цркви светих апостола у Пећи.

Путеви преноса моштију Светог Арсенија били су предмет занимања научника у прошлости. Због оскудице примарних историјских извора, кретање светих моштију није могуће до детаља реконструисати. Ипак, главни правци и одредишта углавном су познати. Према Станоју Станојевићу, Арсенијево тијело је 1690. године, за вријеме Велике сеобе Срба, из Старе Србије пренијето у манастир Довоља. Црногорци су послѣје тога однијели Арсенијеве мошти у Бјелопавлиће и смјестили их, уз благослов митрополита, у Ждребаоник⁴. Но, и поред Станојевића, у официјелној историографији, али и у предању, постоје различите верзије кретања моштију овог светитеља. Милутин Вековић примјећује: „Мошти су по свим верзијама боравиле у манастиру Довољи, близу данашњих Пљеваља.”⁵

О боравку моштију Светог Арсенија у манастиру Довоља, митрополит црногорско-приморски Јоаникије (Мићовић) констатује: „Несумњиво да је почивање у Довољи чудотворних моштију Светог Арсенија, непосредног наследника Светог Саве, у сваком погледу ојачало овај манастир

¹ http://www.spc.rs/sr/sveti_arsenije_sremac_drugi_arhiepiskop_srpski, приступљено: 10. марта 2022.

² Дијелови моштију овог светитеља налазе се широм свијета.

³ Владимир Ћоровић, *Историја српског народа*, књ. 1, Подгорица 2009, 293.

⁴ Станоје Станојевић, „Архиепископ Арсеније”, *Гласник Историјског друштва Нови Сад* 5, 1 (1932) 3.

⁵ Милутин Вековић, *Манастир Ждребаоник и Свети Арсеније други архиепископ српски*, Подгорица 1999, 111.

и подигло његов углед.”⁶ Године 1809, у вријеме боравка Карађорђа у Старој Србији, манастир Довоља био је уништен од Османлија. У то вријеме, мошти су пренесене из Довоље у једну скровиту пећину, у близини манастира Добриловина, да би након обнове Довоље, 1813. године, опет биле враћене у овај храм. „Знаменити свештенослужитељ игуман Пахомије Ђурић остаће упамћен као обновитељ манастира Довоље и будни чувар моштију Светог Арсенија.”⁷

Из манастира Довоља мошти су половином 19. вијека преношене у манастир Морача, али се тај догађај не може са сигурношћу датирати.⁸ Једно је извјесно: након 1690. године (Сеоба Срба под Арсенијем III Чарнојевићем) мошти овог светитеља пренијете су у манастир Довоља на Тари, а одатле у манастир Морача. Из манастира Морача, није утврђено када, мошти су донесене у Куче. Руски научник Павле Ровински тврди да су мошти Светог Арсенија Српског пренесене из Пећке патријаршије у Морачу, а одатле у Куче.⁹

Судбина моштију Светог Арсенија и те како је зависила од друштвеног, па и политичког контекста током друге половине 19. и почетком 20. вијека. Његове свете мошти у више наврата су представљале средство обрачуна господара Црне Горе, из владалачког дома Петровић Његош са својим поданицима. Наиме, већ је наведено да су половином 19. вијека мошти Светог Арсенија, последице више локација, доспјеле на просторе Куча. Сурови обрачуни књаза Данила Петровића са Кучима у два наврата (јуна 1855. и јуна 1856. године) добили су озбиљне димензије. Ови политички догађаји, у официјелној историографији познати као похара Куча, утицаће и на статус моштију Светог Арсенија Српског¹⁰. С намјером да понизи Куче и умањи углед њиховог племена, енергични књаз Данило, као и војни заповједник током похаре Куча, војвода Мирко Петровић¹¹, одлучују да се мошти Светог Арсенија пренесу из Куча у манастир Жредебаоник у Бјелопавлићима. Тако је Свети Арсеније први, али не и једини пут послужио у сврху одмазде владара над поданицима.

⁶ Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије (Мићовић), „Монаштво Манастира Довоље”, *Српска баштина* 2, II (2017) 72.

⁷ Исто, 75.

⁸ М. Вековић у својој монографији тврди да је у питању 1845. година.

⁹ Павле Ровински, *Чрногорија II*, Санкт Петербург 1909.

¹⁰ О похари Куча 1856. године, њеним узроцима, току, последицама, детаљније у: Бранко Павићевић, *Данило I Петровић Његош књаз црногорски и брдски: 1851–1860*, Подгорица 2007.

¹¹ Војвода Мирко Петровић био је брат књаза Данила и отац књаза/краља Николе.

Догађаји из политичке историје Црне Горе поново су условили пренос моштију Светог Арсенија Српског. Овога пута реч је о преносу извршеном 1885. године¹² из Ждребаоника у манастир Косијерево, на тлу Херцеговине. Да би испунио, наводно, жељу свог стрица, убијеног књаза Данила¹³, књаз Никола је наредио да се свете мошти Арсенијеве измјесте из Бјелопавлића и пренесу у манастир Косијерево. Служећи се неујерљивим изговором, црногорски суверен показивао је на овај начин свој велики лични анимозитет према бјелопавлићком племену. Смртна казна за атентатора на књаза Данила, затим истјеривање братства Кадића из Црне Горе, резоновао је књаз/господар, није било довољно. Да би морално унизио ово племе, црногорски владар је одлучио да им одузме мошти Светог Арсенија, свјестан да је код припадника овог племена присутан култ Светог Арсенија и да га сматрају исцјелитељем и својим заштитником. Размишљајући о разлозима одузимања моштију Бјелопавлићима 1885. године, Милутин Вековић прецизира: „Духовни разлози ту нијесу постојали. Овдје је освета имала своју ријеч.”¹⁴ Занимљиво је свједочење актера догађаја из 1885, старог Риста из Бјелопавлића. Ово казивање представља потврду и увјерљиву допуну сазнања из историјских извора. „Носимо га (1885. године, прим. Аут.), а сви смо тада били тужни и жалосни. И ко то нареди, мимо наше воље, да од нас чак тамо неђе у Херцеговину носе нашег вољеног светитеља, који је својим живоносним молитвама штитио и Бјелопавлиће и читаву Црну Гору.”¹⁵ Већ тада, Бјелопавлићи су били одлучни, чим буде могуће, да врате Светог Арсенија у окриље свог племена. О томе Ристо казује: „Е тада, рекосмо себи да ћемо ми опет, кад-тад, поново вратити нашег свеца.”¹⁶ Ипак, мошти светитеља неће се коначно смирити ни у Косијереву. Пред најездом Аустроугарске, током 1916. године мошти су пренесене накратко у Храм светих архангела на Велимљу, а одатле у манастир Острог.

Одлукама Велике народне скупштине српског народа у Подгорици 26. 11. 1918. године, послје 221 године, детронизована је династија

¹² Иако се у литератури налази и податак да је у питању 1884. година, историчар даје предност примарним изворима који су предмет анализе, а у којима се у више наврата истиче 1885. година.

¹³ Господара Црне Горе (1851–1860) убио је у Котору 12. августа 1860. Тодор Кадић, припадник племена Бјелопавлића. О томе детаљније видјети у: Момчило М. Шалетић, *Убише књаза, Цетиње–Подгорица* 2007.

¹⁴ М. Вековић, *Манастир Ждребаоник*, 117.

¹⁵ Исто, 126.

¹⁶ Исто.

Петровић Његош. Током двовјековне владавине, осим својих присталица, ова династија је стицала и своје опоненте, које је најчешће елиминисала изузетно суровим методом. Логично, првих дана по уједињењу и стварању Краљевине СХС, дошло је вријеме за „исправљање свих неправди”. Један од првих знакова да је наступило „ново доба” било је враћање моштију Светог Арсенија у манастир Ждребаоник. Колико је ово било важно за Бјелопавлиће, показује и то што су пренос моштију извршили својевољно, политиком свршеног чина. Разлози преношења моштију на овакав начин, иако без потврде у историјским изворима, дају се претпоставити. Вјероватно из страха да им то власти не би дозволиле, они су најприје пренијели мошти, а власти су, хтјеле – не хтјеле, накнадно морале дати пристанак.

Формални захтјев за пренос моштију припадници племена Бјелопавлића упутили су надлежним духовним властима 29. маја 1919. У уводном дијелу те молбе, коју потписује 30-ак племеника, наводи се: „О трагу 30 година мошти Светог Арсенија пренешене су из манастира Ждребаоника у Косијерево.”¹⁷ Даље се указује на политички контекст: „Тиме је бивши краљ Никола учинио на жао племену Бјелопавлића. Наше молбе код ех краља апсолутисте, да се мошти Светог Арсенија не преносе – остале су безуспјешне.”¹⁸ Указујући на значај овог светитеља за њихово племе, они објашњавају: „Тиме су погођени најфинији религиозни народни осјећаји. Бјелопавлићи су навикнути да се преко својих светитеља обраћају Свевишњем и да му на тај начин приносе молитве за добро своје и срећу својих покољења.”¹⁹

Кроз наведени исказ на директан начин се доводи у питање увријезени став у историографији о арелигиозности црногорског човјека током 19. и почетком 20. вијека. Штавише, феномен преноса моштију представља својеврсни отклон од стереотипа. На крају обраћања управи Никшићке конзисторије, Бјелопавлићи саопштавају ријешеност да мошти врате у Ждребаоник. „Наше племе и данас сматра да је манастир Ждребаоник најподесније мјесто за бивалиште нашег омиљеног светитеља. Ради тога намјерни смо га вратити у старо своје мјесто, класични Ждребаоник, гдје ћемо се окупљати, Богу се молећи за добро драге нам Југославије и за њену срећу, радити под заштитом свога патрона Светог

¹⁷ АМЦП, фонд: КН, фасцикла 421, док. бр. 878.

¹⁸ Бјелопавлићи – Никшићкој конзисторији, 29. 05. 1919; АМЦП, фонд: КН, фасцикла 421, док. бр. 878.

¹⁹ Исто.

Арсенија. Молимо да нам се одобри пренос светих мошти и да благословите тај за нас свечани чин.”²⁰

Већ идућег јутра, секретар Никшићке конзисторије, Милан Михаиловић, у први мах рутински је одговарао на молбу. „Јутрос у 8 сати приказао ми је унутрашњу молбу поп Јово Жугић и рекао сам му да доносиоцу каже, да о ствари има бити мјеродавно рјешење, по досадашњој пракси, цркве и државе.”²¹ Пошто су догађаји текли убрзаним током, у другом дијелу одговора на молбу секретар Конзисторије пише: „Потражио сам молиоце и сазнао да су они рано отпутовали, а да је Марко Савићевић, како ми је сам рекао, депеширао Среском Начелнику Дан. Града да приреди дочек, с чијим поступком потписати се није сложио.”²² Дакле, Бјелопавлићи су кренули у реализацију свог наума, без претходне сагласности надлежних адреса. Текст молбе се прије може третирати као обавјештење властима него као тражење благослова за чин преноса моштију. Заступнику епископа захумско-рашког, Кирила Митровића,²³ није остајало ништа друго него да се не сагласи са овим поступком Бјелопавлића. Тог 30. маја 1919. намјера је била спроведена у дјело.

Сазнања о обављеном чину преноса управа Конзисторије никшићке износи у писму представницима државне власти од којих тражи да, поводом овога преступа, учине „што треба”. У уводном дијелу управа Никшићке конзисторије описује догађај: „Како извјештава Управа манастира Острога, 30. о. м. изјутра на повратку из Никшића, неколико бјелопавлићких војника са неким учитељем Јованом Пешићем, без да су исчекали и управитеља – однијели су мошти Светог Арсенија.”²⁴ Осим описа догађаја, представка

²⁰ Исто; Молбу за пренос моштију потписали су припадници племена Бјелопавлића: Крсто Вуковић, Милутин Павличић, Лазар Велашевић, Мирко Беговић, Радивоје Секулић, Јован Вујовић, Милош Поповић, Ђоко Шкеровић, Богдан Бошковић, Ђорђија Пајовић, Лазар Радуловић, Петар Павличић, Милија Павићевић, Миро Пешић, Јагош Поповић, Бајо Богићевић, Ђуро Ивановић, Јован Лакић, Милан Шарановић, Саво Пелевић, Ђоко Радоњић, Марко Бошковић, Јован Лакић, Гајо Вуковић, Петар Бошковић, Блажо Радуловић, Мирко Ђуровић, Лазар Ђуровић, Марко Стојановић, Милета Ивановић, Бошко Вековић, Мићун Ивановић, Станко Ивановић, Милан Зотовић, Радоња Бобичић, Крсто Ђуровић, Перо Радуловић, Машан Вуковић, Симо Радуловић, Митар Радуловић, Микоња П. Вуковић, Јанко Вуковић и Ђуро К. Вуковић – „с друштвом”.

²¹ Милан Михаиловић – одговор на молбу Бјелопавлића; АМЦП, фонд КН, фасц. 421, док. бр. 879.

²² Исто.

²³ Мисли се на свештеника Михаиловића, секретара Никшићке конзисторије.

²⁴ Управа Никшићке конзисторије – Привременом повјереништву Краљевине СХС за Црну Гору, 3. јун 1919; АМЦП, фонд: КН, фасцикла 439, док. бр. 888.

садржи и вриједносне оцјене чина самовоље Бјелопавлића, па се прецизира: „Конзисторија сматра да се таким поступком вријеђају и светиња и религиозни осјећаји, те јој је част замолити Повјереништво да учини што треба.”²⁵ Пред представницима државних и црквених власти изнесено је питање о преносу моштију, које су имале обије заједно да решавају.

Прилог привржености вјерника Светом Арсенију јесте и депеша упућена из Даниловграда у Никшић, датирана на 31. 5. 1919, дан након преноса моштију. У депеши стоји: „На најсвечанији начин дочекали су мошти угодника од преко 10.000 душа. Извијештен је Архијерејски Сабор. Молимо да јеромонах Ивановић за сада остане код угодника.”²⁶ Сазнање да је дочеку моштију у Ждребаонику присуствовало преко 10.000 вјерника убједљивије од свега свједочи о присуству култа Светог Арсенија у народу тога краја. Политиком свршеног чина, мошти Светог Арсенија Сремца враћене су у Ждребаоник по други пут.

Поред наведеног телеграфа Никшићкој конзисторији, веома су вриједна и два обраћања Марка Савићевића о преносу моштију. Прво је, знатно опширније, упућено поново Никшићкој конзисторији, а друго Средишњем архијерејском сабору Српске православне цркве у Београду. Писмо упућено Конзисторији је значајно јер открива важне појединости током преноса из Острога у Ждребаоник. Из извора се дознаје да је јеромонах Пахомије Ивановић, сабрат манастира Острог, био принуђен од војника – Бјелопавлића да пође са њима и буде у пратњи моштију Светог Арсенија. Стога, Марко Савићевић пише: „Како је речени јеромонах против своје воље дошао овамо уз светитеља, то се најљуљудније моли та Конзисторија, да би извољела наредити Ивановићу да остане у манастиру Ждребаонику, за сада, а, по могућности, и у будуће.”²⁷ С циљем да оправда овај својеврсни преступ,²⁸ он наставља: „Моли се Конзисторија да извине војнике бјелопавлићке, за поступак такорећи приморавања јеромонаха Ивановића. Они су то учинили из разлога што управитељ манастира Острога, свештеник Јован Дамјановић, није том приликом био у манастиру. Војска је сматрала за гријех да уз свете мошти угодника не буде свештеног лица до Ждребаоника.”²⁹ На

²⁵ Исто.

²⁶ АМЦП, фонд: КН, фасцикла 426, док. бр 880; Марко Савићевић – Никшићкој конзисторији, 31. 05. 1919.

²⁷ Марко Савићевић – Никшићкој конзисторији, Даниловград, 1. јун 1919; АМЦП, фонд: КН, фасцикла 439, док. бр. 888.

²⁸ Мисли се на самоиницијативни пренос моштију.

²⁹ АМЦП, фонд КН, фасцикла 439, док. бр 888; Марко Савићевић – Никшићкој конзисторији, Даниловград, 1. јун 1919.

основу наведеног, збиља је необично схватање „гријеха” из угла преступника. Из извора се закључује да у вријеме преузимања моштију у Острогу није био присутан управитељ ове древне светиње. Дакле, не само да није било благослова него чак ни присуства настојатеља храма гдје су биле смјештене свете мошти Арсенија Сремца. Стога дјелују парадоксално наводи Марка Савићевића да су се војници Бјелоповлићи сјетили „гријеха” по извршеном послу, па принудили јеромонаха Пахомија Ивановића да узме учешћа у спроводу из Острога у Ждребаоник.

Изузетно је занимљиво свједочење јеромонаха Пахомија Ивановића о спорном догађају. Пишући из манастира Ждребаоник управи Никшићке конзисторије, јеромонах Ивановић о понашању војске наводи следеће: „Војска је била узрујана и ријешила да не чека попа Јована.³⁰ У томе је војска приморавала мене и оца Теофила да се један од нас двојице ријешимо поћи са светим моћима.”³¹ Желећи да са себе скине сваку врсту одговорности, пратилац моштију по нужди тврди: „На приморавање и преко моје воље, војска узима на себе одговорнос о овој ствари пред властима.”³² На крају обраћања, сада већ у улози невољног чувара моштију у Ждребаонику, он истиче: „Молим ту Високопречасну Конзисторију да о свему наведеном узме у обзир, увјериће се да нијесам утицао о горе наведеноме преносу мошти Светог Арсенија.”³³ Наводе из историјских извора потвђује поново старац Ристо, у свом свједочењу. „Неколико момчади – бастадура чуше да је светац донешен из Херцеговине у Острог, те они тамо, узми свеца, и нијесу питали ни попа ни калуђера, но с њим право овамо.”³⁴ О дочеку моштију у Бјелопавлићима, Ристо такође увјерљиво свједочи. Он описује: „Кад Бјелопавлићи чуше да свеца носе из светог Острога поново у Ждребаоник, многа је суза радосница пала, и низ мушке, и низ женске образе. Није било, а вјерујем да дуго неће бити, такве свенародне радости у Бјелопавлиће. Изађе свецу на поклоњење и старо и младо, са радошћу, сузама, и свијећама. Звона звоне по свим сеоским црквама, пуцају пушке и ори се радост из народног срца и душе.”³⁵

Кад су мошти већ биле пренесене у Ждребаоник, јасно је да је по сваку цијену требало бранити тај поступак код надлежних власти. Стога,

³⁰ Ријеч је о Јовану Дамјановићу, управнику манастира Острог.

³¹ АМЦП, фонд: КН, фасцикла 458, док. бр. 895; Пахомије Ивановић, јеромонах – Конзисторији никшићкој, манастир Ждребаоник, 3. јун 1919.

³² Исто.

³³ Исто.

³⁴ М. Вековић, *Манастир Ждребаоник*, 126.

³⁵ Исто.

примјетно је да племенски првак, Марко Савићевић, није штедио перо и мастило како би одговарајуће адресе одобровољио и добио накнадни благослов за учињени преступ. Раније је већ показано да управа Никшићке конзисторије, односно Захумско-рашке епархије, није пристајала да благослови чин самовоље Бјелопавлића. Свјестан тога, Марко Савићевић се обратио Средишњем архијерејском сабору у Београду, који је тих дана засиједао са задатком да изврши уједињење покрајинских епархија у јединствену Српску патријаршију. С јасном намјером да учини утисак на архијереје и увјери их у изузетну побожност свог племена, Марко Савићевић пише: „Племена бјелопавлићко пресећено је што може изјавити том Светом Сабору своју неизмјерну радост, која га данас облива светитељским зрацима: љубави, вјере и наде из класичног манастира Ждребаоника у којему су данас 30. маја повраћене свете мошти Божијег угодника Светог Арсенија из манастира Острога.”³⁶ Док је у првом дијелу надахнут вјером, у другом дијелу писма је значајно конкретнији у исказима. Имајући на уму размјере преступа, па још и то да су пренос извршили војници, а не народ, Марко Савићевић је тражио логично оправдање. Наравно, по старом црногорском обичају, на ред су дошле племенске „заслуге” за народ, државу и „општу ствар.” „Унуци, синови и браћа палих на пољанама части за величину своје домовине, захвални вјери и издржљивости њихових отаца, уз повратак из Никшића, камо су се властима ставили – њих преко 1.000 на расположење за гоњење изрода рођених отаца³⁷, донијели су са собом мошти Светог Арсенија, које су преко 30 година биле у манастиру Ждребаонику.”³⁸ Након изјаве лојалности новим властима, пишући „у име племена бјелопавлићког”, Марко Савићевић „моли тај Свети Сабор отаца за благослов њиховог чина о преносу светих моштију и борављење угодника у њиховој средини.”³⁹

Готово мјесец дана по обављеном преносу моштију, на ред је дошло изјашњење представника државне власти о спорном догађају. Већ је напоменуто да се Конзисторија никшићка обратила Привременом повјереништву Владе Краљевине СХС за Црну Гору, како би оно „учинило што треба”. Одговор повјереника краљевске владе упућен је са Цетиња у Никшић 25. јуна 1919. Повјереништво Владе СХС донијело је

³⁶ М. Савићевић – Светом архијерејском синоду, Даниловград, 31. мај 1919; АМЦП, фонд: КН, фасцикла 439, док. бр. 888.

³⁷ Мисли се на обрачун са одметницима, противницима уједињења и стварања Краљевине СХС.

³⁸ АМЦП, фонд: КН, фасцикла 439, док. бр. 888.

³⁹ Исто.

рјешење о спорном преносу, изричито напомињући да је рјешење привременог карактера, док је дефинитивна одлука у надлежности Средишњег архијерејског сабора у Београду. Детаљно упознато са околностима уочи, током и након преноса, Привремено повјереништво Владе СХС за Црну Гору донијело је одлуку у корист Бјелопавлића. Ипак, у уводном дијелу Рјешења наводи се: „Цијенећи наведена факта, налазим: да су Бјелопавлићи погријешили, што нијесу сачекали да надлежне власти претходно ријеше по њиховим молбама, питање о преносу моштију Светог Арсенија, па да их тада на свечани начин пренесу. Како је у овом случају пренос извршен прије донијетога рјешења по наведеним молбама, Консистоорија Никшићка с правом се противу тога жали”⁴⁰. Свјесно свих околности, Повјереништво одлучује „да Бјелопавлићи нијесу извршили овај чин у намјери да вријеђају ни светињу и религиозне осјећаје, ни у намјери да вријеђају духовне власти. Да су га, напротив, извршили из велике побожности и оданости према Светом Арсенију. И да су га извршили, иако не по претходно донијетом решењу, са религиозном побожношћу – на начин како је то раније традиционално чињено, а без икаквих рђавих намјера.”⁴¹ Након детаљног образложења одлуке, при крају обраћања експлицитно је саопштено решење: „Да мошти Светог Арсенија остану сада у манастиру Ждребаонику. Консистоорији Никшићкој препоручује се да се о њима стара и чува их.”⁴²

Коначну ријеч о преносу моштију Светог Арсенија Сремца из Острога у Ждребаоник дао је Средишњи архијерејски сабор. Рјешавајући по представкама пристиглим из Никшића и са Цетиња, одлука је била сажета и конкретна. „Средишњи Архијерејски Сабор у Београду је решио да мошти Светог Арсенија остану до даљег решења духовних власти у манастиру Ждребаонику. Уједно је изражено и негодовање да су Бјелопавлићи насилним преносом моштију манифестовали своју самовољу и игнорисали ауторитет власти.”⁴³ Одлуку Средишњег архијерејског сабора потписао је његов предсједник, митрополит Црне Горе, Митрофан Бан.

⁴⁰ АМЦП, фонд: КН, фасцикла 546, док. бр. 934; Повјереништво – Никшићкој конзисторији, Цетиње, 25. јун 1919.

⁴¹ Исто.

⁴² Исто.

⁴³ Средишњи архијерејски сабор – Српско-православној Никшићкој конзисторији, Београд, 25. 7/7. 8; АМЦП, фонд: КН, фасцикла 753, док. бр. 43.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Необјављени извори – Unpublished Primary Sources

Архив Митрополије црногорско-приморске. Фонд: Конзисторија никшићка [Arhiv Mitropolije crnogorsko-primorske. Fond: Konzistorija nikšićka]

Племе Бјелопавлићи – Конзисторији никшићкој, фасцикла 421, док. бр. 888. [Pleme Bjelopavlići – Konzistoriji nikšićkoj, fascikla 421, dok. br. 888]

Марко Савићевић – Конзисторији никшићкој, фасцикла 426, док. бр. 880. [Marko Savićević – Konzistoriji nikšićkoj, fascikla 426, dok. br. 880]

Марко Савићевић – Средишњем архијерејском сабору, фасцикла 439, док. бр. 888. [Marko Savićević – Središnjem arhijerejskom saboru, fascikla 439, dok. br. 888]

Јеромонах Пахомије Ивановић – Конзисторији никшићкој, фасцикла 458, док. бр. 895. [Jeromonah Pahomije Ivanović – Konzistoriji nikšićkoj, fascikla 458, dok. br. 895]

Привремено повјереништво Владе Краљевине СХС за Црну Гору – Конзисторији Никшићкој, фасцикла 546, док. бр. 934. [Privremeno povjereništvo Vlade Kraljevine SHS za Crnu Goru – Konzistoriji Nikšićkoj, fascikla 546, dok. br. 934]

Средишњи архијерејски сабор – Конзисторији никшићкој, фасцикла 753, док. бр. 43. [Središnji arhijerejski sabor – Konzistoriji nikšićkoj, fascikla 753, dok. br. 43]

Извори на интернету – Primary Sources on the Internet

http://www.spc.rs/sr/sveti_arsenije_sremac_drugi_arhiepiskop_srpski (приступљено: 10. марта 2022)

Литература – Secondary Works

Вековић Милутин, *Манастир Ждребаоник и Свети Арсеније други архиепископ српски*, Подгорица 1999. [Veković Milutin, *Manastir Ždrebaonik i Sveti Arsenije drugi arhiepiskop srpski*, Podgorica 1999]

Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије (Мићовић), „Монаштво Манастира Довоље”, *Српска баштина* 2, II (2017) 65–80. [Episkop budimljansko-nikšićki Joanikije (Mićović), „Monaštvo Manastira Dovolje”, *Srpska baština*, 2 (2017), 65–80]

Павићевић Бранко, *Данило I Петровић Његош књаз црногорски и брдски: 1851–1860*, Подгорица 2007. [Pavićević Branko, *Danilo I Petrović Njegoš knjaz crnogorski i brdski: 1851–1860*, Podgorica 2007]

Станојевић Станоје, „Архиепископ Арсеније”, *Гласник Историског друштва Нову Сад* 5, I (1932) [Stanojević Stanoje, „Arhiepiskop Arsenije”, *Glasnik Istoriskog društva Novi Sad* 5, I (1932) 1–13]

Ђоровић Владимир, *Историја српског народа*, књ. 1, Цетиње–Подгорица 2009. [Đorović Vladimir, *Istorija srpskog naroda*, књ. 1, Cetinje–Podgorica 2009]

Шалетић Момчило М., *Убише књаза*, Цетиње–Подгорица 2007. [Šaletić Momčilo M., *Ubiše knjaza*, Cetinje–Podgorica 2007]

Radovan T. Femić

**TRANSLATION OF THE RELICS OF SAINT ARSENIJE SREMAC
FROM THE OSTROG MONASTERY TO THE ŽDREBAONIK
MONASTERY IN 1919**

Summary

The paper is based on eight primary historical sources and relevant literature. It analyses the translation of relics of St. Arsenije from the Ostrog monastery to the Ždrebaonik monastery in May 1919, while also covering the political context. The reign of King Nikola and his relations with certain tribes influenced the frequent relocation of St. Arsenije Sremac. In 1885, Prince Nikola took St. Arsenije from Ždrebaonik, and ordered that he be translated to the Kosijerevo monastery in Herzegovina. During the First World War (1916), St. Arsenije Sremac was translated from Kosijerevo to the Ostrog monastery.

After the creation of the Kingdom of SCS, in the new political circumstances, it was possible for St. Arsenije to be in Bjelopavlići again. Finally, in May 1919, soldiers brought St. Arsenije to the Ždrebaonik monastery, without the permission of the authorities. Following the translation, the competent authorities subsequently recognised this act, undertaken upon the personal initiative of the Bjelopavlići.

Оригиналан научни рад

Примљен: 15.3.2022.

Коначно прихваћен за објављивање: 7.9.2022.